THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דער ישראלדיקער אידישער וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

ס'איז ניט קיין נדבה

זיי מיר ווערן אינפאָרמירט, זיינען צווישן די אידישע ארבעטס־לאָזע דאָ אין שטאָט א סך אזעלכע, וואָס באַטראַכטן ארבעטסלאָזיקייט שטיצע זיי א נדבה, און זיי מיידן עס אויס אפילו פארן פריי פון הונגער און ביטערער נויט, ווייל זיי זיינען צו שטאָלץ צו נעמען נדבות. עס זיי־נען געווען, פאלן, ווערן מיר אינפאָרמירט, אז אידישע ארבעטסלאָזע האָבן געהונגערט צו דריי טעג נאָכאנאנד, און ערשט דאן האָבן זיי גע־וועגדעט זיך נאָך הילף.

אוודאי זיינען מיר פאראינטערעסירט, אז צווישן די וואָס ווענדן זיך נאָך ארבעטסלאָזיקייט שטיצע זאָלן זיי וואָס ווייניקער אידן, און אוודאי זיינען מיר זייער ווייט פון דערמוטיקן אזעלכע וואָס קאָנען זיך ווי עס איז האלטן אויפן וואסער מיט זייערע אייגענע כחות צו וועגדן זיך נאָך דער שטיצע.

מיר זיינען אָבער אויך פאראינטערעסירט פונם געזעלשאפטלאכן שטאנדפונקט, אז מיטגלידער פון דער געזעלשאפט, באזונדערס קינדער, זאָלן ניט דארפן ליידן קיין הונגער און נויט, און אָפּגעצערט ווערן פי־זיש און אָפּגעשוואכט ווערן נייסטיק. די רעגירונג האָט דערקלערט, אז קיינער דאָ אין לאנד דארף ניט הונגערן, און מיר זיינען מיט דער מיינונג, אז קיינער ט אָ ר ג י ט הונגערן.

מיר ווילן דערפאר אויפמערקזאם מאכן די אידישע ארבעטסלאָ־זע, וואָס האָבן ניט קיין שום מיטלען צו לעבן, אז די ארבעטסלאָזיקייט שטיצע איז בשום אופן ניט קיין נדבה, נאָר א חוב פון דער געזעלשאפט צו אירע מיטגלידער, — און א חוב וואָס ווערט באצאָלט בלויז צו אזור־פיל סענט צום דאָלאר: די שטיצע וואָס זיי קריגן איז גיכער בלויז א טייל פון דעם וואָס עס קומט זיי, ווי מענשן וואָס זיינען גרייט צו אר־בעטן. אָבער די געזעלשאפט קאָן זיי די ארבעט ניט קריגן.

און עס איז ניטאָ קיין שום אורזאך, פארוואָס א אידישער אר־בעטסלאָזער, באזונדערס אויב ער איז א בירגער, און ער האָט ניט קיין שום מיטלען צו לעבן, אז די ארבעטסלאָזיקייט שטיצע איז בשום אופן ניט קיין נדבה, נאָר א חוב פון דער געזעלשאפט צו אירע מיטגלידער, — און א חוב ווערט באצאָלט בלויז צו אזור־פיל סענט צום דאָלאר: די שטיצע וואָס זיי קריגן איז גיכער בלויז א טייל פון דעם וואָס עס קומט זיי, ווי מענשן וואָס זיינען גרייט צו אר־בעטן. אָבער די געזעלשאפט קאָן זיי די ארבעט ניט קריגן.

און עס איז ניטאָ קיין שום אורזאך, פארוואָס א אידישער אר־בעטסלאָזער, באזונדערס אויב ער איז א בירגער, און ער האָט ניט קיין שום מיטלען צו לעבן, אז די ארבעטסלאָזיקייט שטיצע איז בשום אופן ניט קיין נדבה, נאָר א חוב פון דער געזעלשאפט צו אירע מיטגלידער. — אין א חוב וואָס ווערט באצאָלט בלויז צו אזור־פיל סענט צום דאָלאר: די שטיצע וואָס זיי קריגן איז גיכער בלויז א טייל פון דעם וואָס עס קומט זיי, ווי מענשן וואָס זיינען גרייט צו אר־בעטן. אָבער די געזעלשאפט קאָן זיי די ארבעט ניט קריגן.

נאָטירלאך, מוז מען אין אלע פאלן זיין זייער פארזיכטיק קעגן מיסברויכן און מיסאינפאָרמאציעס. די וואָס האָבן עטוואס געלט אָדער קוואלן פון הכנסה טאָרן עס ניט פארלייקענען פאר די רעליף אוטומאַטיק מעגן. די שטראָף פאר אזעלכע מיסברויכן און מיסאינפאָרמאציעס איז זייער א שווערע.

"דאָס גרויסע געווינס"

פרעזידענט הואווער האָט די טעג געמאָלדן, — ווי אונז זעט אויס, מיט א גרויסער מאָס פון זעלבסצופרידנהייט, אז א דאנק די נייע באַ־שריינקונגען פון דער איינוואנדערונג וואָס זיין אדמיניסטראציע האָט דורכגעפירט. זיינען פאר דעם יאָר אריינגעקומען אין די פאראייניקטע שטאטן מיט 146 טויזנט וויינציקער "איילינעס", ווי עס וואָלטן אריינג־קומען ווען די נייע באשריינקונגען ווערן ניט איינגעפירט.

פרעזידענט הואווער וויל דאָ בשיינפערלאך אויסבארימען זיך, אז דאָס האָט זיין אדמיניסטראציע אויפגעטאָן אין איר קאַמף קעגן דער ארבעטסלאָזיקייט אין לאנד. די נייע אדמיניסטראטיווע אימיגראציע באשריינקונגען זיינען איינגעפירט געווארן מאקע ווי א מיטל קעגן דער ארבעטסלאָזיקייט. און פרעזידענט הואווערס אדמיניסטראציע האָט ניט איינמאָל באטאָנט, אז זי שלאָפט ניט און דרעמלט ניט, אז זי האָט די ארבעטסלאָזיקייט אין זיינען, און האָט דערפאר באשריינקט די אימי־גראציע צום מינימום . . .

נו, קיין אנדערע אויפטוען פאר די ארבעטסלאָזע האָט די אדמי־ניסטראציע ניט צו וויזן. איר גרעסטער און כמעט איינציקער אויפטו איז געווען צוריקהאלטן 146 טויזנט "איילינעס" פון לאנד.

לאָמיר אָננעמען, אז אָט די אלע 146 טויזנט "איילינעס", ווען זיי וואָלטן אריינגעלאָזן געווען, וואָלטן זיי אלע ארויסגעשטויסן איינגעזעץ סענע ארבעטער פון זייערע פּאָזיציעס. — אליין וואָלטן זיי ניט געווען קיין געבראָכענע. און וואָלטן ניט געשאפן קיין נייע ארבעטס מעגלאָכ־קייטן אין לאנד. האָט די רעגירונג, הייסט עס, אזוי גערעטעוועט די "דזשאבס" פאר 146 טויזנט איינגעזעסענע ארבעטער.

אָבער ארבעטלאָזע זיינען דאָ איצט אין די פאראייניקטע שטאטן, לויט די קאָנסערוואטיווסטע אָפּשאצונגען, ניט וויניקער ווי זיבן מיליאָן. וואָס פאר א באטרעף האָט אזוי פון 146 טויזנט לגבי זיבן מי־ליאָן. און וואָס האָט פרעזידענט הואווער געטאָן פאר אָט די מיליאָנען?

פרעזידענט הואווער איז שטאָלץ מיט זיין "גרויסן געווינס". וואָס איז אזוי לייכט אָנגעקומען . . . אָבער פארוואָס זאָל ער מאקע דאָס ניט באטאָנען און שטאָלצירן דערמיט, ווען די אמעריקאנער ארבעטער פי־רער פארלאנגען ניט קיין סך מער, ווי די באשריינקונג פון אימיגראציע, און ווען זיי נוצן אויך אויס דעם אימיגראנט ווי דעם בליץ־אָפּלייטער פאר דער מעגלאכער אומצופרידנהייט פון די אמעריקאנער ארבעטער?

דער קאַמף צווישן דעם פונט און דעם פראנק

עס האָט ניט געגומען קיין סך יאָרן נאָך דער מלחמה, אז די וואַרימע פריינטשאפט צווישן ענגלאנד און פראנקרייך זאָל א היכשע ביסל אָפּגעקילט ווערן. אויב אין דער קריטישער צייט פון דער מלחמה האָבן זיי געמוזט פארגעסן אָדער פארבויגן זייערע סתירות, זיינען זיי אָבער נאָכן כולם ארויסגעקומען נאָך דער מלחמה.

ענגלאנד און פראנקרייך זיינען נאָך דער מלחמה פארבליבן די צוויי גרויס־מאכטן פון איירָאָפּע, און יעדע איינע פון זיי האָט געזוכט מיט זוכט ביז היינטיקן טאָג צו שפּילן די ערשטע פידל. דאָס דערקלערט די צאַרלייכע רייבונגען וואָס זיינען פארגעקומען צווישן די צוויי מלוכות פאר די לעצטע צען־צוועלף יאָר. — רייבונגען, וואָס האָבן אָפּט געטראָגן א גאנץ ערנסטן באראקטער, באַשט־מען האָט זיי פון אויבנאויף געזוכט צו פארגלעטן.

מיט דער איצטיקער אָפּשאפונג פונם גאָלד סטאנדארד אין ענג־לאנד האָט דער שטילער קאַמף אָנגענומען די פארמע פון א קאַמף צווישן דעם פונט און דעם פראנק. ביז איצט האָט דער ענגלישער פונט באהערשט דעם איירָאָפּעישן געלט מארק, ווי דער פעסטער סטאנדארד פון אויסטויש. איצט, אָבער הויבט אָן דער קליינער, אָבער אויך גאָלד באפעסטיקטער פראנצויזישער פראנק ארויסשטויסן דעם וואָקלדיקן ענג־לישן פונט אינם איירָאָפּעישן אינטערנאציאָנאלן אויסטויש.

און דערפאר זוכט איצט ענגלאנד צו באוועגן די אנדערע איי־ראָפּעישע מלוכות אָפּצושאפן אויף ביי זיי דעם גאָלד סטאנדארד. בעת פראנקרייך איז גרעיץ מיט איר גאָלד הערפן זיי אָנצוהאלטן א פעסטע גאָלד וואלויטע.

דער פאריזער אידישער ישוב קאָנסאָלידירט זיך :: (א בריוו פון פאריז)

(ספּעצ. פאר "דאָס אידישע וואָרט")
פון י. שעכטמאן

אין משך פון די פינף יאָר, וואָס זיינען פארבײַ פון יענער צייט אָן, האָן די דייטנדע דערשיינונג ווייל נאָר אין צוואמענהאנג מיט איר קאָנצון דיינסקיך פארשטאנען און אָפּ־געשאצט ווערן די פראצעסן, וואָס קו־מען איצט פאר אין דעם פאריזער אר־דישן ישוב.

אין די כאאטישע יאָרן פון דער מא־סען אימיגראציע האָט דער טראַדיצי־אָנעלער אידישער חוש צו אָרגאַניזירן געפונען זיין אויסדרוק אין דער פארם פון "סאָסייטיס" — לאנדסמאנשאפט־לאָכע אָרגאַניזאציעס, — דער עיקר פאר קעגנזייטיקער הילף. דאָס זיינען אלץ געווען נאָכנץ זעלבסטשטענדיקע חברות, אָן שום גרעסערע און ברויי־טערע אויפגאבאן; יעדע פון זיי האָט געפּראָוועט "שבט פאר זיך" און האָט זיך ניט געזוכט פאר "פרעמדע" צרות. דער סכדר'דיקער צופלוס פון נייע לאנדסלייט האָט זעלבסטשטענדיקע דיק געגנג מעגשן כאטעריאל פאר די דאזיקע "סאָסייטיס" און האָט מעג־לאך געמאכט זייער זעלבסטשטענדיקע עקזיסטענץ און אנטוויקלונג.

אין די לעטע יאָרן האָט זיך אנ־געהויבן א פּראָצעסן בון איבערוויגן דעם דאזיקן קליין שטעטלדיקן סעפּאַ־ראטיזם. נאָך אין יאָר 1923 אין א פראנצויזיש אידישער קאָבאַראַטאָ־ריש אויס־געראטן אויף א פארזאמלונג מיט א אפּיל צו שאפן א פאראייניקונג פון אלע פאריזער אידישע "סאָסייטיס". אנפאנג 1925 האָבן שוין צוזעלף אַרטיקע "סאָסיי־טיס" זיך פאראייניקט אין א פעדע־ראציע. דאָס איז אָבער אייגנטלעך ניט אין אויסדרוק פון איר נייעם מעג, — ווי "א מאשין אויף צו רעגיסטריר די באשלוסן פון די פעדעראַלע סאָסיי־טעס", איר איינגעע טעטיקייט אין גע־ווען א נישטיק קליינע . . . — הן אויפן פּראָקטישן, הן אויף דעם גע־דאנק פון אַפּעלירן אויפן עקזיסטענץ דער ערשטער מיטגליד אָפּצאַלונגען.

אין משך פון די פינף יאָר, וואָס זיינען פארבײַ פון יענער צייט אָן, קאָן דייטנדע דערפאָלגן. לויט די לעצטע סטאטיסטישע דאטן, פאראייניקט היינט צוטאָג די "פעדעראציע פון די אידישע געזעלשאפטן אין פראנקרייך" — 78 אָרגאַניזאציעס (פון זיי 47 געזעלשאפטן פאר קעגנזייטיקער הילף און 31 קולטורעלע און פילאנטראָפּי־שע חברות); ארום די דאזיקע געזעל־שאפטן זיינען אָרגאַניזירט 15.000 משפחות, ד. ה. ביז פופציק טויזנט נפשות. יעדע "סאָסייטי" צאָלט איין־מאָנאטלעך אין דער צאָל פון אירע מיטגלידער א סכום פון זיבן הונדערט פראנק אין דער קאסע פון דער פעדע־ראציע. וועלכע פארמאָנט אז איינע־נע הויז, וואו עס קאָנצענטרירן זיך די מערהייט פון די אנגעשלאסענע אָר־גאַניזאציעס (40 פון 78).

דאָס זיינען אלץ, אָן שום ספק, באַ־דייטנדע דערגרייכונגען, אויף וועלכע די יונגע פעדעראציע האָט יעדן גרונד צו זיין שטאָלץ. אָבער פאר יעדן, וואָס קאָן גענוי דעם אמת'ן מצב פון דעם אידישן געזעלשאפטלאָכן לעבן אין פראנקרייך, אין קיין סוד ניט, אז "בין איצט אין די פעדעראציע געווען ניט מער, ווי א שיינע פאסאד, הינטער וועלכן עס איז נים געשאפן קיין שום ממשות/דיקער כוח אין קיין שום זעלבסטשטענדיקע טעטיקייט . . . די פעדעראציע איז ביז איצט, לויט'ן אויסדרוק פון איר נייעם פרעזידענט ר. יעפּרויטקין, געווען נים מער, — ווי "א מאשין אויף צו רעגיסטריר די באשלוסן פון די פעדעראציע אין אנדערע אידישע געזעלשאפטן". אין דער אויך דער לעצטער צייט פון אין ארום בערך־קעס. די איינלאדונג איז געווען אויס־פריינטלאָך אין אָפּגהאראיק, אז אָפּ־געזעגן פון מיין באגרעניצטער צייט, האָט איך זיי פארשפּראָכן צו קומען. און איך מוז צוגעבן אז ס'האט מיך שפּעטער ניט פארדראָסן.

אָננעקומען בין איך צו זיי שבת ארום צען דעם זיינער אין איך האָט ניט געטראָפן אין דערוואַרטונג, אויף אזוי פיל, אז זיי האָבן אפילו נעהאט א פריינט, א סטודענט פון דעם דרינען יאָר, פון בערקלעי קאַלאַרזש, צו וויזן מיך דעם אויטזוּרסיטעט. אָפּ־געזעגן פון די אינטערדאָרטיקאציאָנס ברייוו וואָס איך האָב מיט זיך זעהאט צו פארשייענע פּראָפעסאָרן, פון ר. ווייגשטיין און פּראָפעסאָר גאַרנאָ־סטאיעוו.

אלאָה האָט אונז באלד אוועקגעפירט מיט זיין מאשין צו די "קאמפּוס גראנדס", און פריינט ב. דער סטו־דענט, האָט אונז ווי א היימישער מענש געפירט פון פּלאַץ צו פּלאַץ, וויינזנדיק און דערקלערנדיק אלעס פון וויכטי־קייט.

דער נאָכצער פּלאַץ פון דעם אוני־ווערסיטעט מיט די אימאָצליקע פאר־שיידענע נעביידעס, איז אויסגעשפּרייט אויבער א שטח פון עצרלייכער מיילן בערגלדיקן און גערויכט באוואלדערטן באַרן, וואָס שאפט א וואונדער שיי־נעס לאנדשאפט אן אן פאר זיך. אוי־סער וואָס דער אונזוועדערסיטעט אלס א זעלבער, איז פארדעקט פאר איינעם פון די עלטסטע און ארויסטאַקראַטיש־סטע אין אמעריקע. צייכנט ער זיך אויס מיט דער רייכסטער און גרעס־טער ביבליאָטעק, וועלכע ציילט ארום א מיליאָן מיט א פערטל עקזעמפּליאָ־רען, צווישן וועלכע עס געפינען זיך די זעלטנסטע בלעטער און מאנוסקריפּ־טען.

דער גרויסער טעאטער אונטערן פריי־יען הימל איז ניט מיטן האָנט אויסגעקומאָן. אין א מין שיסל צווישן די בערגלאך זיינען געגאָסן געווארן פון בערעמען ביינק אין א האלב צירקל שטיגנדערטיק, און אנטקעגן א גרויסע בערגעטראָגן געווארן אויף די פינף אָדער זעקס ריי־הען פון בענקס. די דאזיקע דערשיינונג מוז געפונען פארבײַ פון יענער צייט אָן, קאָן דייטנדע פּראָפעסאָר אין דערוואַרטונג, אויף אזוי פיל, אז זיי האָבן אפילו נעהאט א פריינט, א סטודענט פון דעם יאָר, פון בערקלעי קאַלאַרזש, אומגעדאָכט אין אמעריקע דיסקוסיעס האָבן גערוי־ערט דאָס נאָנצע יאָר 1925, און ערשט אנהויב 1926 האָט די פעדעראציע ערשט אנגעזומען מישות/דיקע פארמען: דאָס אלס אַסטראָנאָמישע קרייזס האָט פאר־שטאנען אין דערוואַרטונג, אויפן אָנגעזאָגטן מעג, פול מיט מעשים, און אין דער לעבנס־פארשטענדלעכן מעג, מיט וועלכע מען האָט זיך פאר צענדליקער יאָר ניט געזעען, און נאָר בײַ דער־וואַרטונג צו טרעפן זיך. אויפלכע צו־פאלן האָבן מיר מערערע מאָל פאר־סירט אויף מיין רייזע, נאָר דאָס איז־מערעסאנטסטע איז געווען מיין צופּ־ליקע באגעגעניש מיט ר ב ק ח ' ן אין סאַן־פראַנציסקאָ.

נאָר דאָס ערשטע מאָל וואָס איך האָב זיך מיט רבקה'ן באקאנט, צווינגט מיך א שפּרונג צו טאָן מיט נוטע דריי צענדליק יאָרן צוריק. נאָך נאָר א יונ־גער איינגל בין איך דאן געווען. אנ־געלעגן מיט פארשיידענע ליבעס דאָ־מאנען, צו יענער צייט איז מיר אויס־געקומען צו פארבריינגען מיט מיין פאטער א פאר וואָכן אין צ. כומטאָ־א שטיקל גן־דען אויף דער ערד, פאר־זונקען אין מיטן סאסקאטוון וואָלד, מיט שופלאך און א שפּיגלדיקער אזערע, מיט שופלאך און . . . מיט איין וואָרט — אלעס וואָס קאָן מאַכן, מיט א ראָמאַנצו אנגעלעגן אינגל, צו חלומ'ען אויפן וואר. פון אומשולדיקע שיינהייטן גע־פיינטקן פון מאנסטערס אין מעגשן געשטאלט, און דער אינגל זאָל זיין הייס, און דער עטער פון דער שיינ־קייט, און פון ערשטן בליק פארליבן זיך ביז איבער די אויערן אין א. וו.

אין אזא אומגעבונג האָב איך רב־קה'ן באגעגנט דאָס ערשטע מאָל, ווען זי האָט אויסגעזען ווי א פּאָרטשאן פון מיין פריינט, אין דער אל־טער היים, איבערגעוואנדערט קיין אמעריקע. אָבער אויך אין דער גאָל־דענער מדינה, אין איר דאָס גליק ניט אנטקעגן געקומען. זי איז אָבער בײַ זיך ניט אונטערגעגאַנגען, און זי האָט געזוכט דערט אחיר, געוואנדערט אחער. אנ־געשפּאנט דאָ, אנגעשלאָגן דאָרט, מיט חתונה האָבן זי זיך ניט געג־איילט, כאָטש זי איז שוין געווען ניט קיין יונגע'טשקע. פאר דעם איז זי געווען צו געלעגן מיט פארשיידענע אנצוהיינ־גען זיך אויף אבי וועמען וואָס טראָגט א פאר הייזן.

מיט אלעס דעם איז אָבער ניט גע־ווען צו מערקן אין רבקה'ן דעם אלט מאדישן אידישן שטריך. א ווערן מאר־טירער פונם, בייז אויף זיך און אויף דער נאָנצער וועלט, אָפּגעזונדערט פון אלעמען און א. וו. א. ניין! ניט בײַ דער רבקה'ן. אין געזעלשאפט, בײַ פאר־זאמלונגען, איז זי אלעמאָל געווען די לעבהאפטסטע, פריילאכסטע און שארפזיניקסטע, אונזערע מאמעס וואָל טען געזאָגט: "אז זי האָט אויף זיך א מאנסבילט קאָפּ".

און אָט נאָר אוויפיל יאָרן פון פאר־שיידענע גלגולים און וואנדערונגען, באגעגענען מיר זיך אומדערוואַרטעט. הייבשלאך עלטער אין יאָרן, אָבער יונג אין גייסט. איך וואָלט געזאָגט אז איבערטרייבונג, אזוי יונג ווי דאָס ער שטע מאָל וואָס איך האָב זי באגעגנט. יאָ, יאָ! די זעלבע רבקה. פול מיט לעבנסקראַפט, פול מיט מעשים, און מיט אלטע גוט באקאנטע, מיט וועלכע מען האָט זיך פאר צענדליקער יאָ־רען ניט געזעען, און נאָר בײַ דער־וואַרטעט צו טרעפן זיך. אויעלכע צו־פאלן האָבן מיר מערערע מאָל פאר־סירט אויף מיין רייזע, נאָר דאָס איז־מערעסאנטסטע איז געווען מיין צופּ־ליקע באגעגעניש מיט ר ב ק ח ' ן אין סאַן־פראַנציסקאָ.

דאָס איז ווי עס איז אויפגעקומען אין אמעריקע. אָבער אויך אין דער גאָל־דענער מדינה, אין איר דאָס גליק ניט אנטקעגן געקומען. זי איז אָבער בײַ זיך ניט אונטערגעגאַנגען, און זי האָט זיך ניט געזוכט פון אנדערע אחער. אנ־דערס אחין, געוואנדערט אחער. אנ־געשפּאנט דאָ, אנגעשלאָגן דאָרט, מיט חתונה האָבן זי זיך ניט געג־איילט, כאָטש זי איז שוין געווען ניט קיין יונגע'טשקע. פאר דעם איז זי געווען צו געלעגן מיט פארשיידענע אנצוהיינ־גען זיך אויף אבי וועמען וואָס טראָגט א פאר הייזן.

מיט אלעס דעם איז אָבער ניט גע־ווען צו מערקן אין רבקה'ן דעם אלט מאדישן אידישן שטריך. א ווערן מאר־טירער פונם, בייז אויף זיך און אויף דער גאָנצער וועלט, אָפּגעזונדערט פון אלעמען און א. וו. א. ניין! ניט בײַ רבקה'ן. אין געזעלשאפט, בײַ פאר־זאמלונגען, איז זי אלעמאָל געווען די לעבהאפטסטע, פריילאכסטע און שארפזיניקסטע, אונזערע מאמעס וואָל טען געזאָגט: "אז זי האָט אויף זיך א מאנסבילט קאָפּ".

און אָט נאָר אוויפיל יאָרן פון פאר־שיידענע גלגולים און וואנדערונגען, באגעגענען מיר זיך אומדערוואַרטעט. הייבשלאך עלטער אין יאָרן, אָבער יונג אין גייסט. איך וואָלט געזאָגט אז

דער פאריזער אידישער ישוב קאָנסאָלידירט זיך :: (א בריוו פון פאריז)

(ספּעצ. פאר "דאָס אידישע וואָרט")
פון י. שעכטמאן

בערגעטראָגן געווארן אויף די א י־נ ע ר ל ק כ ע פראָנז. די דאזיקע דערשיינונג מוז אָפּגעמעקט ווערן, ווייל נאָר אין צוואמענהאנג מיט איר קאָנצון דיינסקיך פארשטאנען און אָפּ־געשאצט ווערן די פראָצעסן, וואָס קו־מען איצט פאר אין דעם פאריזער אר־דישן ישוב.

אין די כאאטישע יאָרן פון דער מא־סען אימיגראציע האָט דער טראַדיצי־אָנעלער אידישער חוש צו אָרגאַניזירן געפונען זיין אויסדרוק אין דער פארם פון "סאָסייטיס" — לאנדסמאנשאפט־לאָכע אָרגאַניזאציעס, — דער עיקר פאר קעגנזייטיקער הילף. דאָס זיינען אלץ געווען נאָכנץ זעלבסטשטענדיקע חברות, אָן שום גרעסערע און ברויי־טערע אויפגאבאן; יעדע פון זיי האָט געפּראָוועט "שבט פאר זיך" און האָט זיך ניט געזוכט פאר "פרעמדע" צרות. דער סכדר'דיקער צופלוס פון נייע לאנדסלייט האָט געגענען שטענ־דיק געגנג מעגשן כאטעריאל פאר די דאזיקע "סאָסייטיס" און האָט מעג־לאך געמאכט זייער זעלבסטשטענדיקע עקזיסטענץ און אנטוויקלונג.

אין די לעטע יאָרן האָט זיך אנ־געהויבן א פּראָצעסן בון איבערוויגן דעם דאזיקן קליין שטעטלדיקן סעפּאַ־ראטיזם. נאָך אין יאָר 1923 אין א פראנצויזיש אידישער קאָבאַראַטאָ־ריש אויס־געראטן אויף א פאר־זאמלונג מיט א אפּיל צו שאפן א פאראייניקונג פון אלע פאריזער אידישע "סאָסייטיס". אנפאנג 1925 האָבן שוין צוזעלף אַרטיקע "סאָסיי־טיס" זיך פאראייניקט אין א פעדע־ראציע. דאָס איז אָבער אייגנטלעך ניט אין אויסדרוק פון איר נייעם מעג, — ווי "א מאשין אויף צו רעגיסטריר די באשלוסן פון די פעדעראַלע סאָסיי־טעס", איר איינגעע טעטיקייט אין גע־ווען א נישטיק קליינע . . . — הן אויפן פּראָקטישן, הן אויף דעם גע־דאנק פון אָפּעלירן אויפן עקזיסטענץ דער ערשטער מיטגליד אָפּצאַלונגען.

אין משך פון די פינף יאָר, וואָס זיינען פארבײַ פון יענער צייט אָן, קאָן דייטנדע דערפאָלגן. לויט די לעצטע סטאטיסטישע דאטן, פאראייניקט היינט צוטאָג די "פעדעראציע פון די אידישע געזעלשאפטן אין פראנקרייך" — 78 אָרגאַניזאציעס (פון זיי 47 געזעלשאפטן פאר קעגנזייטיקער הילף און 31 קולטורעלע און פילאנטראָפּי־שע חברות); ארום די דאזיקע געזעל־שאפטן זיינען אָרגאַניזירט 15.000 משפחות, ד. ה. ביז פופציק טויזנט נפשות. יעדע "סאָסייטי" צאָלט איין־מאָנאטלעך אין דער צאָל פון אירע מיטגלידער א סכום פון זיבן הונדערט פראנק אין דער קאסע פון דער פעדע־ראציע. וועלכע פארמאָנט אז איינע־נע הויז, וואו עס קאָנצענטרירן זיך די מערהייט פון די אנגעשלאסענע אָר־גאַניזאציעס (40 פון 78).

דאָס זיינען אלץ, אָן שום ספּק, באַ־דייטנדע דערגרייכונגען, אויף וועלכע די יונגע פעדעראציע האָט יעדן גרונד צו זיין שטאָלץ. אָבער פאר יעדן, וואָס קאָן גענוי דעם אמת'ן מצב פון דעם אידישן געזעלשאפטלאָכן לעבן אין פראנקרייך, אין קיין סוד ניט, אז "בין איצט אין די פעדעראציע געווען ניט מער, ווי א שיינע פאסאד, הינטער וועלכן עס איז נים געשאפן קיין שום ממשות/דיקער כוח אין קיין שום זעלבסטשטענדיקע טעטיקייט . . . די פעדעראציע איז ביז איצט, לויט'ן אויסדרוק פון איר נייעם פרעזידענט ר. יעפּרויטקין, געווען נים מער, — ווי "א מאשין אויף צו רעגיסטריר די באשלוסן פון די פעדעראציע אין אנדערע אידישע געזעלשאפטן". אין דער אויך דער לעצטער צייט פון אין ארום בערק־קעס. די איינלאדונג איז געווען אויס־פריינטלאָך אין אָפּגהאראיק, אז אָפּ־געזעגן פון מיין באגרעניצטער צייט, האָט איך זיי פארשפּראָכן צו קומען. און איך מוז צוגעבן אז ס'האט מיך שפּעטער ניט פארדראָסן.

אָננעקומען בין איך צו זיי שבת ארום צען דעם זיינער אין איך האָב ניט געטראָפן אין דערוואַרטונג, אויף אזוי פיל, אז זיי האָבן אפילו נעהאט א פריינט, א סטודענט פון דעם יאָר, פון בערקלעי קאַלאַרזש, צו וויזן מיך דעם אויטזוּרסיטעט. אָפּ־געזעגן פון די אינטערדאָרטיקאציאָנס ברייוו וואָס איך האָב מיט זיך זעהאט צו פארשייענע פּראָפעסאָרן, פון ר. ווייגשטיין און פּראָפעסאָר גאַרנאָ־סטאיעוו.

אלאָה האָט אונז באלד אוועקגעפירט מיט זיין מאשין צו די "קאמפּוס גראנדס", און פריינט ב. דער סטו־דענט, האָט אונז ווי א היימישער מענש געפירט פון פּלאַץ צו פּלאַץ, וויינזנדיק און דערקלערנדיק אלעס פון וויכטי־קייט.

דער נאָכצער פּלאַץ פון דעם אוני־ווערסיטעט מיט די אימאָצליקע פאר־שיידענע נעביידעס, איז אויסגעשפּרייט אויבער א שטח פון עצרלייכער מיילן בערגלדיקן און גערויכט באוואלדערטן באַרן, וואָס שאפט א וואונדער שיי־נעס לאנדשאפט אן אן פאר זיך. אוי־סער וואָס דער אונזוועדערסיטעט אלס א זעלבער, איז פארדעקט אויפן פון די עלטסטע און ארויסטאַקראַטיש־סטע אין אמעריקע. צייכנט ער זיך אויס מיט דער רייכסטער און גרעס־טער ביבליאָטעק, וועלכע ציילט ארום א מיליאָן מיט א פערטל עקזעמפּליאָ־רען, צווישן וועלכע עס געפינען זיך די זעלטנסטע בלעטער און מאנוסקריפּ־טען.

דער גרויסער טעאטער אונטערן פריי־יען הימל איז ניט מיטן האָנט אויסגעקומאָן. אין א מין שיסל צווישן די בערגלאך זיינען געגאָסן געווארן פון בערעמען ביינק אין א האלב צירקל שטיגנדערטיק, און אנטקעגן א גרויסע בעת דער ערשטער גרויסער ארבעטס־לאָזע, ארויסגעגעבן הונדערט טויזנט זענס מיטגאָן צו די אידישע ארבעטס־לאָזע (איין דריטל פון די הוצאות האָט געדעקט די פאריזער אידישע קאָנסיס־טאָריע); זי האָט געזאָמלט פערציק טויזנט פראנק פאר די געלעגענהייט פון דער איבערשוועמונג אין דרום פראנק־רייך. זי האָט אויך אָרגאַניזירט פראָ־טעסט מאניפעסטאציעס קעגן אידישע פּאָגראָמען אין רומעניע. קעגן דעם "ווייס־פּאפּיר" פון דער ענגלישער רעגירונג און האָט געוואָלט געלט פאר די הונגערנדע אידן פון בעסעראביע דאָס איז אלץ. דאָס איז דער גאנצער באלאנס פון דער זעלבסטשטענדיקער טעטיקייט פון דער פעדעראציע.

די נייע אנפירער פון דער פעדע־ראציע האָבן דריסטיק פארשטאנען די גאנצע אומגאָרמאלקייט פון אזא לאָ־גע. דער נייע אויסגעוויילטער פּרעזי־דענט ה' יעפּרויטקין האָט קעטעגאָריש דערקלערט, אז ער האָט בדעה א סוף צו מאכן מיט דעם היינטיקן צו־שטאנד מיט אן פארוואנדלען די פע־דעראציע אין א "באמת אקטיוון" אר־גאַן פון קאָאָרדינאציע פון דער גאנ־צער סאציאלער ארבעט פון א יי־ציע, — דאָס דערקלערט ווייטער ה' יעפּרויטקין, — מוז קאָנצענטרירן די אינציאטיוון און די אויבערשטע אנ־פירונג פון דער דאזיקער טעטיקייט.

דאָס דאזיקע פּראָגראם איז ניט גאר א צוועקמעסיקע זאך — עס איז אויך א נאטורלאכער רעזולטאט פון דעם גאנצן קאָנסאָלידאציע פּראָצעס, וואָס עס לעבט איצט אויבער. דאָס פאריזער אידענטום. די ציים פון סטיכישן וואוקס פון דעם אידישן ישוב און פון דער אויפגעשלאָסענער אינטענסיווער אינ־טעגראציע פון אלע אידישע אלעמענטן אין דעם פאריזער אידישן ישוב, דער פון גרע־סערע און ברייטערע אידישע אינטע־רעסן. און גלייכצייטיק מיט די באמו־אונגען צו קאָנסאָלידירן און צוועקמע־סיק צו אָרגאַניזירן אין אַרטיקע פון דער אנגעזעהענער אין דער אנגעזעהענער אידישער קולטור־ליגע, אנהויבנדיק מיט די אלט גע־מישע, אריעטאלע, ספּאנישע, אלט־ענגלישע, קאָלאָניאלע, בין צו די סאמע גראטעסקע סטיל פון דער מאדערע־ניסטיק און אויב איר ווילט פּלוטורעס־טיק.

דאָס אלעס איז צעוואָרפן איבער באראָ־ט אין טאָל, אין די אומעגלאכסטע פּאזיציעס, שאפנדיק א מיש־מאש, א פלאָנטער, ממש א באאס. און דאָך, אין אונטערבליקנדיק פון א העכער פונקט אויף דעם אלעם, האָט דאָס אויג אונ־טערגעבאפּט א וואונדערבארע האר־מאָניע פון אלע אָט דעם באאס. א האר־מאָ־ניע פון אלע אָט דעם באאס. א האר־מאָ־ניע פון אלע אָט דעם באאס. אין דאָס, אין אונטערבליקנדיק פון א העכער פונקט אויף דעם אלעם, האָט דאָס אויג אונ־טערגעבאפּט א וואונדערבארע האר־מאָ